Ulkoasiainvaliokunta
AI FI 57/2026
2.10.2026

Amnesty International Suomen osasto
Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 8562 0600
E: amnesty@amnesty.fi
W: amnesty.fi

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi puolustustarvikkeiden viennistä annetun lain muuttamisesta HE 149/2026 vp

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Tukijoita on 10 miljoonaa, 150 maassa eri puolilla maailmaa. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnesty työskentelee kansainvälisesti ja Suomessa laaja-alaisesti ihmisoikeuksien edistämiseksi.

Amnesty International Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiassa ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Varovaisuusperiaate ja huolelliset riskiarviot vs. helpompi lupamenettely ja lisääntyvä vienti

Amnesty ei vastusta asevientiä. Järjestön näkökulmasta asevientilakien keskeinen tarkoitus on varmistaa, että aseita ei päädy tahoille, jotka käyttävät niitä vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin. Jos tälle on olemassa merkittävä riski, viennistä tulisi aina pidättäytyä.

Tämä linjaus, eli niin sanottu varovaisuusperiaate, on myös keskeinen niin EU:n asevientiä koskevassa yhteisessä kannassa kuin Kansainvälisessä asekauppasopimuksessa ATT:ssa, jonka edistämisessä ja hyväksymisessä Suomi oli ratkaisevassa asemassa.

Asekauppaa säätelevien kansainvälisten sopimusten lähtökohtana on, että asekauppa ei ole mitä tahansa kauppaa, koska sen tuotteiden tarkoitus on toisten ihmisten tappaminen. Siksi asekaupan vapauttaminen sääntelystä tai olemassa olevan sääntelyn keventäminen ei ole toivottavaa. Nyt ehdotetut muutosesitykset voimassa olevaan lakiin painottavat nimenomaan kaupan helpottamista, onhan aseteollisuudesta viime aikoina jopa puhuttu Suomen viennin uutena veturina. Aina kun sääntelyä vähennetään, liikutaan kuitenkin kauemmaksi pois varovaisuusperiaatteesta.

On ulkopuolisen lukijan näkökulmasta selvää, että nyt esitettyjen yleistä vientilupaa koskevien muutosten (9 §) tarkoituksena on helpottaa vientiä ja purkaa lupabyrokratiaa. Jo nykyisessä laissa (10–13 §) on kuitenkin EU-maiden sisällä tapahtuvaa asekauppaa varten yksinkertaisemmat lupaprosessit näihin maihin suuntautuvalle viennille. Pidämme laajennusta ongelmallisena.

Olettamus, että on olemassa valtioita, joihin ei tarvita lupaprosessia, on varovaisuusperiaatteen näkökulmasta lähtökohtaisesti väärä. Tämä koskee myös EU:n jäsenmaita tai muita liittolaismaita, jotka yhtä lailla voivat syyllistyä ja syyllistyvätkin vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin.

Toisaalta nyt esillä olevassa luonnoksessa esitetty uusi 15 §, joka sisältää tarkennuksia velvoitteeseen vietyjen tuotteiden loppukäyttäjien varmistamisesta, on tervetullut. Samalla on ongelmallista, että uudenkin pykälän mukaan tarkastuksia voidaan kuitenkin tehdä vain loppukäyttäjän luvalla, joten on hyvin mahdollista, että pykälän teksti jää vain hurskaiksi sanoiksi paperilla.

Koska laki nyt avataan, ehdotamme samalla muita tarvittavia muutoksia.

Pykäläkohtaiset kommentit

2 § Kohdan 5 lisäys, jossa lain soveltamisen ulkopuolelle jätetään kansainvälistä apua, yhteistoimintaa ja muuta kansainvälistä toimintaa koskevasta päätöksenteosta annetun lain (418/17) perusteella tapahtuva vienti, on yksi tapa poistaa näiden kahden lain soveltamiskäytännön välinen ristiriita, josta olemme käyneet keskustelua useiden eri viranomaisten kanssa vuosina 2022-23. Keskustelumme koski sitä, että Ukrainaan suuntautuvan avun kohdalla ei tehty kansainvälisen asekauppasopimuksen ja EU:n yhteisen kannan edellyttämiä riskiarviointeja siitä vaarasta, että aseita käytettäisiin ihmisoikeusloukkauksiin tai kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksiin.

Saamiemme hyvin yleistasolla olevien vastausten perusteella tuli kuitenkin selväksi, että Ukrainan saaman sotilaallisen avun kohdalla riskiarviot tehtiin ja tehdään edelleen puolustusministeriössä eikä ulkoministeriöllä ole tässä roolia lainkaan.

Varovaisuusperiaatteen näkökulmasta perusteellisen riskiarvion tekeminen myös Ukrainaan suuntautuvasta avusta ei kuitenkaan olisi huono asia. Nyt esitetyllä muutoksella vesitetään kansainvälisten sopimusten sitovia määräyksiä Suomen omassa lainsäädännössä.

9 § Pykälän 2 momenttia ei esityksessä esitetä muutettavaksi. Momenttiin tulisi kuitenkin ehdottomasti lisätä maininta kansainvälisestä asekauppasopimuksesta, joka astui voimaan nyt muutettavan lain hyväksymisen jälkeen ja on aivan yhtä tärkeä Suomea velvoittavana sopimuksena kuin EU:n yhteinen kanta, joka momentissa mainitaan.

Lisäksi toistamme jo vuonna 2012 lain laatimisen yhteydessä esittämämme näkemyksen, että on molempien yllä mainittujen kansainvälisten säädösten vastaista sanoa, että ”se (ne) otetaan huomioon” osana kokonaisharkintaa. Niin Asekauppasopimus kuin EU:n yhteinen kanta ovat velvoittavia asiakirjoja ja niissä todetaan yksiselitteisesti, että mikäli lupakriteerit eivät täyty viennistä tulee pidättäytyä.

Tässä yhteydessä on myös hyvä huomata oikeuskanslerin ratkaisu viime vuodelta (OK V/1198/10/2025), jossa hän päätelmissään kanteluun toteaa seuraavaa: *Kiinnitän kuitenkin (…) puolustusministeriön ja ulkoministeriön huomiota niiden velvollisuuteen ottaa vientilupia myönnettäessä huomioon kansainvälisestä ja EU-oikeudesta johtuvat rajoitteet tuotteiden viennille sellaisissa tapauksissa, joissa on perusteltua aihetta epäillä, että kohdemaa on rikkonut tai rikkoo kansainvälisestä oikeudesta taikka kansainvälisestä humanitaarisesta oikeudesta johtuvia velvollisuuksia.*

Esitettyjen uusien yleisiä vientilupia koskevien 9 a §:n ja 9 b §:n kohdalla on sama ongelma kuin laissa jo olevissa siirtolupia koskevissa 10-13 §:ssä. Näkökulma näissä kaikissa on kaupankäynnin helpottaminen, mutta samalla on selvää, että riskienhallinta jää pienemmälle huomiolle. Lisäksi yleiset vientiluvat ja siirtoluvat ovat lähtökohtaisesti ristiriidassa sen periaatteen kanssa, että jokainen lupa harkitaan erikseen.

14 § Tämän pykälän lisäykset hakijaa koskeviin edellytyksiin ovat tervetulleita.

15 § Pykälän ensimmäisen momentin (jota ei ehdoteta muutettavaksi) muotoilu ”voidaan velvoittaa” antamaan loppukäyttäjätodistus on vaarallisen väljä. Jokaisessa vientiluvassa tulisi aina olla loppukäyttäjätodistus, joten parempi muotoilu olisi ”velvoitetaan”. Samoin pykälän toisessa momentissa olisi parempi jos ”vaadittaessa annettava todistus” muutetaan muotoon ”annettava todistus”. Todistus tulisi siis antaa aina, eikä vain erikseen vaadittaessa.

Laajempi ongelma on kuitenkin toisen momentin lähtökohta (jota ei nyt ehdoteta muutettavaksi), että komponentin käyttäjä katsottaisiin loppukäyttäjäksi ja lopullisen tuotteen viennistä ei enää vaadittaisi tietoa ja veto-oikeutta. Koska asevienti perustuu yhä enemmän monien valmistajien komponentteihin, valvonta siirtyy käytännössä Suomen viranomaisten ulottumattomiin.

Eri puolilla maailmaa on jo käyty oikeudellista kiistaa siitä, että Yhdysvaltalaisessa F-35 hävittäjäohjelmassa mukana olevat maat eivät pysty vaikuttamaan siihen, mihin maihin valmiita hävittäjiä tai varaosia viedään yhteisestä poolista, johon Suomikin on nyt

osallistumassa. Suomessa valmistettuja koneen runko-osia voi siis päätyä vaikka Israelin asevoimille, jonka hävittäjät ovat olleet merkittävä tekijä kansanmurhassa, johon Israel on syyllistynyt Gazassa. Tämä on tosiasiallisesti kansainvälisen asekauppasopimuksen sitovien määräysten kiertämistä.

Ehdotettu lisäys Tullin valtuuksista on tervetullut, vaikkakin voi jäädä torsoksi, koska tehtävät tarkastukset edellyttävät loppukäyttäjän suostumusta ja myös yllä kuvatun komponenttien loppukäyttäjän määritelmän takia.

16 § Yleinen toistaiseksi voimassa oleva vientilupa tai siirtolupa on lähtökohtaisesti ongelmallinen, kuten yllä on jo kuvattu. Tällaisia *carte blanche* -luvalla tehtyjä vientipäätöksiä (vaikkakin Euroopan sisäisiä tai liittolaismaille) ei ole mahdollista riittävästi valvoa.

20 § Valtioneuvoston päätettäväksi tulevien tuoteluokkien kasvattaminen on tervetullutta. Tulkinnanvaraiseksi jää pykälän 4 momentin lause Puolustusministeriön on lupa-asian *sitä edellyttäessä* selvitettävä erikseen, ettei luvan myöntämiseen ole ulko- ja turvallisuuspoliittista estettä. Varovaisuusperiaatteen mukaan selvityksiä pitäisi aina pyytää jokaisesta vientipäätöksestä, myös vaikka kyseessä olisi siirtolupa tai yleinen vientilupa.

Kunnioittavasti

Frank Johansson
Toiminnanjohtaja